

Čovjek svog vremena

Povodom smrti Čana Koprivice, dr Miodrag Perović, jedan od utemeljivača prvog crnogorskog nezavisnog nedjeljnika "Monitor", napisao je za taj list sljedeći tekst:

"Nošen svojim nadahnućem, Čano je napustio rukovodeće mjesto u jednoj velikoj firmi i osnovao preuzeće "Montex" Montenegroeksport. Pratio sam kako Čano čini čudo - od "Montexa" je stvorio firmu koja je imala godišnji prihod veći od milijardu dolara, najveću finansijsku imperiju u crnogorskoj istoriji.

"Montex" je investirao u sve krajeve Crne Gore; njegova preduzeća nicala su svuda: u Banjanima, na Goliji, u Vračenovićima, Vilusima, Čevu, Petrovićima ...

"Montexova" predstavništva i kancelarije otvorene su na mnogim tačkama globusa: u Njujorku, Londonu, Beču, Budimpešti, Bukureštu, Moskvi, Petrogradu, Kazanju ... , u Južnoj Africi i Aziji.

Prije "Montexa" jedan odsto crnogorskog bruto proizvoda dolazio je od spoljne trgovine, na vrhuncu "Montexove" moći - 11 odsto. Ljudi su se pitali u čemu je tajna Čanovog uspjeha? Rutinski, prva misao je bila da je to njegova etabliranost u revolucionarno-partijsku gardu, jer Čano je bio partizan i iz partizanske porodice. Bio je jednom i partijski funkcioner, kada je odlukom CKCG 1949. privremeno povučen sa studija u Beogradu da bude predsjednik Kontrolne komisije KPJ u Nikšiću. Ali, od kad se vratio u Beograd i 1954. dovršio studije na Ekonomskom fakultetu, više se nije bavio partijskim radom.

Tri godine pošto je osnovao "Montex", 1983. godine, napustio je partiju čiji je skojevac daleke 1944. godine bio. Riječju, Čano nije imao valjanu podršku vlasti za to što je radio.

Tokom vremena, shvatio sam tajnu Čanovog uspjeha: Čano je bio talentovan čovjek s vizijom, koji je, osim dara da promišlja ili intuitivno osjeća kategorije, imao i dar za akciju i organizaciju, bez koje

nije moguće ostvariti sopstvenu viziju. Imao je i stvaralačku i građansku hrabrost, koja nedostaje mnogim darovitim Crnogorcima. S lakoćom je odlučivao o stvarima s dalekosežnim posljedicama, kao da je bila u pitanju igra. Manje ga je interesovala tajna gordijevih čvorova na koje je nailazio, a više sredstvo da ih razriješi, ili bolje reći, otkloni.

Ponekad sam u njemu vidio onog desetogodišnjeg dječaka koga su u Nikšiću nazvali "grof Čano", kad je 1937. godine iz rodnog Velimlja došao u kaputu sa somotskom kragnom, sličnom kaputu koji je nosio grof Čano, i ponudio drugove luksuznim filter cigaretama iz krišom uzete očeve tabakere. A kad se s lakoćom žrtvovao za ljude, u sjećanje mi je dolazila priča o njegovom ocu Todoru, koji se odmah predao Italijanima kad su zaprijetili da će strijeljati pedeset Koprivica ako se ne prijavi. I bio je ubijen, uoči 13. jula 1942. godine.

Čano je bio stvaralac nesvakidašnje dinamike i imaginacije. Tokom jednog dugog poslovnog razgovora nije mogao ubijediti partnere u valjanost svoje ideje. Kad su se kasno popodne razišli bez dogovora, Čano je našao dvoje arhitekata s kojima je cijelu noć radio da bi napravio maketu svog rješenja. Objesio ju je na ulazu u prostoriju u kojoj je sutradan trebalo da se vode razgovori o drugim poslovima. Kad su je partneri vidjeli, Čano je, istog dana, dobio posao vrijedan 70 miliona dolara.

Taj spretni Čano osjećao se srećnim kad je bio u prilici da usreći druge. Čano i "Montex" pomagali su škole, bolnice, crkve, osiromašena sela, gradili puteve, pomagali sportiste, umjetnike, filmske radnike, bolesne i unesrećene ljude.

Sa bivšim ministrom spoljnih poslova SSSR Besmijertnihom, formirao je Rusko-crnogorski kulturni fond u Moskvi, s ciljem da finansira kulturne pregaoce i projekte. Čano je pomogao stotinama ljudi u sitnim i najkрупnijim stvarima. Kad mu je jednom prilikom prišao mladić, kojeg do tada nije poznavao, i tražio pomoć za liječenje bolesnih bubrega, Čano je omogućio da mu se plati veoma skupa transplatacija. Kada je, Miloševićevim pučem 1989. godine, došlo do svojevrsne spoljašnje i unutrašnje okupacije Crne Gore, Čano je

odigrao neprocjenjivu ulogu u organizovanju crnogorskog otpora. Na razmeđu dvije historijske epohe, na kojem je nestao komunizam, Crna Gora nije prepoznala u kom pravcu djeluju historijske sile i obrnula se protiv njih. Umjesto razmicanja granica slobode, otišla je u neslobodu i saučesništvo u zločinu. Crnogorski intelektualci počeli su da stvaraju institucije intelektualnog otpora: PEN, "Monitor", Društvo nezavisnih književnika, Društvo nezavisnih novinara, Matica Crnogorska....

U Crnoj Gori, bez privatnog vlasništva, sa vlašću u službi anticrnogorskih interesa, teško se dolazilo do sredstava bez kojih nije moguća izdavačka djelatnost, međunarodna aktivnost i slično.

"Monitor" je, faktički, bio bankrotirao poslije nekoliko brojeva. Uložio sam sve svoje veze i ogromni napor da bih ga održao još pola godine. Kad mi se učinilo da će sve biti uzalud, otišao sam kod Čana i rekao mu: "Sjeti se, Lenjin je za boljševički list 'Iskra' rekao: 'Iskra je bila iskra naše revolucije'. 'Monitor' može da odigra istu ulogu u Crnoj Gori." Čano je žmirnuo, nestrpljivo ustao i naredio da se "Monitoru" daje redovna pomoć, koja je trajala do neminovnog posustajanja "Montexa".

Ova pomoć je okuražila novinare i saradnike da izdrže nemaštinu i torturu, koju je režim sprovodio. Zato je Čano u impresumu "Monitora" upisan kao jedan od dva utemeljivača lista.

Čano je odigrao istu ulogu i u drugim projektima koje sam pomenuo. I u desetinama drugih koje nijesam. Pomagao je izdavanje knjiga o 'tamnim stranama naše historije', bez kojih nije bio moguć duhovni preporod, antiratne filmove, antiratne akcije, međunarodne aktivnosti antiratnog crnogorskog pokreta otpora... Ne treba misliti da je Čano jedini finansijer pokreta otpora. Pokret ne bi bio moguć da je ležao samo na Čanu. Ali, Čano je postao sinonim nade. Njegovo učešće u nekom projektu bilo je dovoljno da ljudi izdrže. I da se projekti ostvare, a da možda njegova pomoć bude višestruko manja nego što se očekivalo.

Čanov doprinos ustajanju Crne Gore iz pepela, početkom devedesetih, toliki je da mi se čini da bi se bez Čana privremeno ugasio žižak Crne Gore. Čano Koprivica je proživio sadržajan i

zanimljiv život. Uvijek je bio na strani slobode i pravde. Učesnik, a ne posmatrač. Volio je porodicu, užu i širu, i od njih bio voljen. Čano je bio pouzdan prijatelj i bio nagrađivan dubokim prijateljstvom. Bio je svjestan da ga je bog obdario snagom duha i izdigao iznad mnogih. U sferi biznisa, pokrenuo je procese kakve su stvaraoci u oblasti kulture, njegovi saborci, učinili modernim otklonom od epskog diskursa. Samo jedna desetina njegovih ideja i ostvarenja popunila bi čitav jedan stvaralački život. Njegovi projekti u oblasti biznisa, koji su bili ispred vremena i izvan konteksta epohe, danas postaju programska orijentacija.

Valjalo bi da je Čano živ i u ovom trenutku, kada prijeti opasnost da se zaustavimo na korak do cilja i ugrozimo sve što je ova generacija ostvarila u emancipaciji Crne Gore. Vjerovao je da je proces emancipacije Crne Gore nepovratan, da je svako usporavanje privremeno. I aktivno doprinosio do posljednjeg daha, do posljednjeg trenutka.

Čano je ušao u više knjiga i leksikona. Mi ćemo ga čuvati u našim srcima, s nadom da će zdanje koje smo zajedno gradili biti završeno.

Monitor, 22. februar 2002.